

допомогти педагогові наданням інформації щодо прогресу в навчанні та розвитку своєї дитини. Запорукою успішного інклюзивного навчання дитини дошкільного віку в умовах освітнього закладу буде участь батьків у роботі команди з розроблення індивідуальної програми розвитку. Таку програму створюють на основі навчальної програми, відповідно до вимог Базового компонента з метою визначення освітніх цілей і навчальних завдань. Залучення батьків до освітнього процесу на етапі оцінювання рівня розвитку дитини, планування її освітньої траєкторії допоможе батькам краще з'ясувати можливості своєї дитини та вплине на подальший вибір освітнього закладу для продовження навчання.

Завацька Л. М.

ПІДТРИМУЮЧІ ПІХОДИ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИВАЮТЬ ТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕС

З точки зору психології будь-яка ситуація стає складною, якщо виникає не відповідність між її основними елементами: потребами (цілями) людини, її можливостями і умовами діяльності. Тобто складна ситуація завжди характеризується невідповідністю між тим, чого людина бажає (зробити, досягти та ін.) і тим що вона може в цих обставинах з наявними у неї власними можливостями (Дзюба Т., 2012). Така неузгодженість перешкоджає досягненню поставленої мети, що викликає появу негативних емоцій, які слугують важливим індикатором наскільки є складною ця ситуація для людини. Для розвитку дитини зазначене розуміння складних ситуацій є типовим.

Складні ситуації, під впливом яких проявляються способи поведінки і формується ставлення до травматичних наслідків, мають різний характер. Найбільш суттєвий вплив на дітей здійснюють гострі психічні травми і хронічні психотравмуючі дії, які є ситуаціями підвищеного ризику і є передумовами щодо виникнення дезадаптивних реакцій. У дітей різного віку ці ситуації розрізняються за змістом. Для дітей дошкільного віку найбільш характерними виявляються травмуючі ситуації,

пов'язані з втратою (реальною або уявною) відчуття захищеності. Для дітей шкільного віку найбільш типові ситуації пов'язані зі зниженням цінності «Я».

Наразі аналізуючи класичні дослідження медичної і психологічної практики стосовно ситуацій підвищеного ризику, що можуть викликати появу травматичного стресу, ми транспонували їх на сучасну ситуацію військової агресії РФ, в якій знаходяться діти. Всі вони залишаються достатньо актуальними, але деякі з них у дітей шкільного віку отримали інші акценти та неочікувано додалися психотравмуючі ситуації, які більше стосувались дітей дошкільного віку, пов'язані з втратою відчуття захищеності.

Для дитини найбільш важливим оточенням де вона може знайти допомогу, підтримку і захищеність є сім'я. Сучасні батьки живуть у світі засилля інформації, значна частина якої це інформація про способи швидкого і «якісного» подолання травматичних наслідків та стресових ситуацій (Титаренко Т., 2018). Окрім цього сьогодні розширились можливості відвідання різних он-лайн платформ щодо підтримки ментального здоров'я разом з дітьми. Тому підвищена активність у взаємодії дорослого з дитиною інколи стає настільки ж небезпечною, наскільки небезпечною буває і відсутність такої активності. Для сучасної дитини стресовою ситуацією стає все те, що доросла людина визнає як повсякденне життя, тому що дитина не має ще достатньо знань і досвіду переживання травматичного стресу.

Відповідно батьки школярів звертаються за допомогою до психологічної служби закладу освіти. За запитами батьків дітей початкової школи в закладі загальної середньої освіти №2 нами розроблений цикл вебінарів «Підтримуючі підходи у роботі з сім'ями».

Саме тому в основу розробки вебінарів «Підтримуючі підходи у роботі з сім'ями» нами була покладена концепція «Well-being». «Well-being» – дослівно з англійської «благополуччя». Well-being – стан комфорту, здоров'я або відчуття щастя, добробуту, процвітання та благополуччя (Оксфордський словник). Відповідно сам термін «благополуччя» можна трактувати як стан або ситуацію, в якій

ми почуваємо себе комфортно. Ця концепція включає в себе погляд на людей та їх потреби. Про благополуччя можна говорити тоді, коли людина усвідомлює свій потенціал, здатність долати стреси, вибудовує психічну стійкість, відчуває задоволення і радість від життя, вважає себе цінною людиною, а її життя має сенс, цінує себе, піклується про своє здоров'я і фізичну активність. Тобто Well-being – це комплексний підхід, що включає не тільки фізичний стан, але й процес формування культури усвідомленої відповідальності за власне здоров'я, емоційний стан, соціальне благополуччя, створення середовища для досягнення задоволеності життям, тобто «бути в цілісності». При цьому підтримкою благополуччя потрібно займатися постійно.

Що означає «бути в цілісності» – об'єднати і гармонізувати нашу внутрішню систему – розум, емоції, тіло, поведінку і вчинки; ми несемо повну відповідальність за те, що ми думаємо, відчуваємо і робимо (за своє ставлення та рішення).

Відповідно до концепції Well-being мета «добробуту» навчитись: змінити свої звичні моделі мислення, поведінки та ставлення; покращити та підвищити якість свого життя. Але обов'язковою умовою є: уважність і доброта до себе; щодня робити маленькі кроки для наповнення життя і зміни звичок.

Класифікація Well-being:

- *фізичний*: передбачає турботу про фізичне тіло; включає усвідомлення власних біоритмів – сон, світло, їжа, рух, відпочинок;

- *духовний*: дає зрозумілі відповіді на питання про сенс життя: «Чому я тут», «Хто я є», «Яке моє завдання, місія, бачення», «Куди я рухаюсь»;

- *когнітивний, інтелектуальний*: це почуття цікавості до того, що ви вивчаєте; критичне мислення та відкритість до нових ідей; це здатність та бажання до навчання протягом усього життя;

- *емоційний*: здатність розпізнавати власні та чужі емоції; здатність конструктивно переживати емоції; здатність впливати на емоційний стан. Допомагає впоратись зі стресом, запобігає емоційному вигоранню, зміцнює психічне здоров'я;

- *соціальний*: це побудова та підтримка здорових стосунків та значуща взаємодія з тими, хто вас оточує. Це почуття приналежності, цінуючи різноманітність. Передбачає відкрите спілкування, встановлення кордонів та взаємоповагу незалежно від наших відмінностей;

- *довкілля*: це здатність бути пов'язаним із середовищем, в якому ми живемо і працюємо. Середовище, в якому я живу, яке мене оточує (локація – місто чи село, квартира, будинок, гуртожиток); навколишнє середовище – повітря, вода, чистота довкілля (екологія – сортування сміття, ресурсозбереження), природа; робоче середовище (навчальні заклади – школа, університет, місця, де я проводжу вільний час);

- *фінансовий*: фінансова грамотність: фінансове планування сьогодення і майбутнього, контроль власних ресурсів, а також життя за коштами.

Заняття проводились з батьками і дітьми. Логіка підтримуючих підходів була побудована наступним чином з використанням вправ відповідно до класифікації Well-being.

I. Ключові позиції батьківської допомоги.

Дитина не може вибудувати психологічну стресостійкість самотужки, вона дуже залежить від дорослих.

Батьки «кисневу маску» спершу надягнуть на себе.

Зосередження уваги на допомозі.

Важливо слідкувати за станом дитини. Нехай вона не переживає проблеми наодинці з собою. В такий час батьки повинні стати для дитини ще більш значимими людьми, які цікавляться її життям. Важливі зараз питання «Як ти?», «Як ти почуваєшся?», «Що тебе цікавить» ви повинні ставити не тільки дорослим, але і весь час своїм дітям.

II. Ключові позиції допомоги дітям.

Навчати дітей покроково та практично, впроваджувати навички та методи, які допомагають подолати психологічні та соціальні наслідки катастрофічних подій.

Загальна мета підтримуючої допомоги дітям полягає у тому, щоб показати як вони можуть контролювати неприємні інтрузивні картинки та спогади, допоможуть відновити у дитини

відчуття панування над ситуацією та загалом покращити якість життя.

Наразі існує безліч підходів щодо розуміння і розв'язання проблем у роботі з дітьми, які переживають травматичний стрес. Важливо згуртувати в цій роботі сім'ю і близьке оточення дитини, тому що страхи і стреси батьків, породжуючи аналогічні або відповідні «дзеркальні» страхи дітей, впливають на почуття захищеності та можливість підвищення стійкого адаптивного бар'єра у дитини. Відповідно завдання психологічної служби закладу освіти – навчання дітей конструктивним способам поведінки у складних ситуаціях.

Зайченко Н. І.

РЕФОРМАТОРСЬКІ АТРИБУЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА МЕЖІ XIX – XX СТОЛІТЬ

Соціальна педагогіка на межі XIX – XX століть оформлювалася як самостійний науковий напрям у новітньому реформаторському інтелектуальному русі, спрямованому не просто на перегляд остовів «класичної» освіти, а на рішучу боротьбу з усім «старим» у вихованні та зведення «нового» виховного укладу. Поява реформаторської педагогіки і її кульмінаційне розгортання на зламі XIX і XX століть – живе свідчення вичерпності філософсько-теологічної парадигми в педагогічному мисленні та освітній практиці. Методологія класицизму освіти, меморизму школи і месіанізму вчителя не могла далі відповідати викликам «індустріального віку». Реформаторський педагогічний рух був представлений розмаїттям течій та напрямів, і говорити про нього як про єдиний порив, що раптово охопив душі численної когорти прогресивних педагогів, можливо тільки умовно.

Реформаторська (альтернативна) педагогіка тим не менше – своєрідна віха в історії світової педагогіки; міст від філософсько-теологічної до соціалізаційної парадигми в педагогічному світогляді. Провідне історичне значення реформаторської педагогіки полягало в тому, що вперше